

Іван Франко – сила українського духу

**Інформаційно-бібліографічний дайджест
до 170-річчя від дня народження Івана Франка**

Чернівці, 2026

Іван Якович Франко (1856–1916) – видатний український письменник, поет, драматург, публіцист, перекладач, літературний критик, мистецтвознавець, фольклорист, етнолог, історик, соціолог, політолог, економіст, філософ, професійний видавець і редактор, громадський і політичний діяч.

Біографія

Іван Франко народився 27 серпня 1856 року в селі Нагуєвичі Дрогобицького повіту в родині заможного коваля Якова Франка та Марії Кульчинської, яка походила зі збіднілого шляхетського роду герба Сас. У дев'ятирічному віці втратив батька, а в 1872 році – матір. Значний вплив на його виховання мав вітчим Григорій Гаврилик, з яким Франко підтримував теплі стосунки протягом усього життя.

Початкову освіту здобував у сільській та міській школах Дрогобича, а з 1867 року навчався в Дрогобицькій реальній гімназії, яку закінчив із похвальним свідоцтвом. Уже в юності виявив виняткові здібності: багато читав, знав напам'ять «Кобзар», перекладав твори античних авторів, збирав фольклор, створював власну бібліотеку, писав вірші, прозу й драматичні твори. Враження від дитинства і навчання згодом стали основою оповідань «Грицева шкільна наука», «Олівець», «Schönschreiben», «Отець-гуморист», «Малий Мирон».

У 1875 році Франко вступив на філософський факультет Львівського університету, де вивчав класичну філологію, українську мову та літературу. Того ж часу почав друкуватися в журналі «Друг» і долучився до громадського життя. За політичну діяльність у 1877 році був уперше заарештований. Загалом австрійська влада ув'язнювала його чотири рази (1877, 1880, 1889, 1892), що негативно позначилося на його подальшій академічній кар'єрі.

Повну вищу освіту Франко завершив у Чернівецькому та Віденському університетах, де здобув ступінь доктора філософії. У 1895 році його обрали професором Львівського університету, однак через політичні мотиви призначення не було затверджене.

Попри матеріальні труднощі, Франко надзвичайно плідно працював. У Нагуєвичах він написав історичну повість «Захар Беркут», яка здобула перемогу на літературному конкурсі журналу «Зоря». У різні роки був співвидавцем часопису «Світ», співпрацював із виданнями «Діло», «Зоря», «Правда», польськими газетами «Prasa» та «Kurier Lwowski». У 1886 році одружився з Ольгою Хоружинською.

У 1890 році Франко став одним із засновників Русько-Української радикальної партії, брав участь у розробленні її програми та неодноразово висувався кандидатом до парламенту й Галицького сейму. Згодом був серед засновників Національно-демократичної партії, а від 1904 року відійшов від активної політичної діяльності, присвятивши себе науці та літературі.

Вагомим був його внесок у розвиток українського книговидання й науки. У 1899 році за його участю створено Українсько-Руську Видавничу Спілку у Львові. Франко очолював філологічну секцію та етнографічну комісію Наукового товариства імені Тараса Шевченка, був співредактором журналу «Літературно-науковий вісник».

Попри тяжку хворобу, що загострилася після 1908 року, письменник не припиняв творчої й наукової праці, подорожував Галичиною та Буковиною, читав лекції, записував народні пісні. У 1913 році вся Україна урочисто відзначила сорокаріччя його літературної діяльності.

Іван Франко помер 28 травня 1916 року у Львові. Його поховали на Личаківському цвинтарі. Постать Франка назавжди залишилася символом української культури, науки, громадянської мужності та самовідданого служіння своєму народові.

Творчий доробок

Творча спадщина Івана Франка налічує понад **8 тисяч** художніх, наукових, публіцистичних і перекладних праць, написаних українською, польською, німецькою, російською, чеською,

болгарською та іншими мовами. Загальний обсяг його доробку перевищує 100 томів. За життя письменника окремими книгами і брошурами було видано понад 220 праць, серед яких понад 60 збірок оригінальних і перекладних творів. Найвідомішими стали поетичні збірки «**З вершин і низин**», «**Зів'яле листя**», поема «**Мойсей**», повість «**Захар Беркут**» і драма «**Украдене щастя**», які увійшли до золотого фонду української літератури.

Поетична спадщина Франка охоплює близько пів тисячі ліричних і ліро-епічних творів. Перші друковані поезії з'явилися 1874 року в журналі «Друг» під псевдонімом **Джеджалик**. Вершиною його поетичної творчості стали збірки «З вершин і низин», «Зів'яле листя», «Мій Ізмарагд» та філософська поема «Мойсей», у якій автор осмислив проблеми національного відродження, духовного лідерства та історичного поступу українського народу.

Прозовий доробок письменника включає романи, повісті, новели, оповідання, нариси, казки й ескізи, що були об'єднані у дев'ятнадцять прижиттєвих збірок. Серед найвизначніших прозових творів – цикл «Борислав», романи «Воа constrictor», «Борислав сміється», «Перехресні стежки», повісті «На дні», «Захар Беркут», новела «Сойчине крило». Франко вважав, що історична повість має не лише відтворювати події минулого, а й порушувати актуальні для сучасників моральні та суспільні проблеми.

Особливе місце у творчості письменника займають твори для дітей. Він створив близько п'ятдесяти казок, найвідоміші з яких увійшли до збірки «**Коли ще звірі говорили**». Написані для власних дітей, вони поєднують народну мудрість, гумор, яскраві образи й глибокий виховний зміст.

Помітний внесок Іван Франко зробив і в розвиток української драматургії. Найвизначнішим драматичним твором стала соціально-психологічна драма «**Украдене щастя**» (1891–1893), яка порушує проблеми людської гідності, морального вибору та соціальної несправедливості. Відзначена на літературному конкурсі, вона й сьогодні залишається однією з найпопулярніших п'єс українського театру.

Невід'ємною складовою творчої спадщини Франка є його перекладацька діяльність. Він володів чотирнадцятьма мовами й перекладав твори античної та європейської літератури різних епох. Письменник розглядав переклад як важливий чинник культурного розвитку, що відкриває народові духовні надбання світу та збагачує національну культуру. Його переклади супроводжувалися ґрунтовними історико-літературними коментарями й науковими розвідками.

У своїй літературній діяльності Франко використовував близько ста псевдонімів і криптонімів. За енциклопедичність знань сучасники називали його «**академією в одній особі**», а образ **Каменяря** став символом незламності, працьовитості та служіння народові.

Творчість Івана Франка становить одну з найвищих вершин української літератури. Його художні твори, літературознавчі праці, публіцистика й переклади справили визначальний вплив на розвиток української культури та інтегрували її в європейський інтелектуальний простір. У 1916 році письменника було висунуто на здобуття Нобелівської премії з літератури, однак реалізувати цю можливість завадила його передчасна смерть.

Іван Франко в культурній пам'яті України

Постать Івана Франка посідає особливе місце в українській культурній пам'яті. Його ім'я носять міста, селища, вулиці, заклади освіти, культури й науки в Україні та за її межами. У 1962 році місто Станіслав було перейменовано на Івано-Франківськ, а селище Янів – на Івано-Франкове. У багатьох населених пунктах встановлено пам'ятники, меморіальні дошки та інші пам'ятні знаки на честь письменника.

В Україні діють численні музеї, присвячені життю і творчості Франка. Найвідоміші з них – Державний історико-культурний заповідник у Нагуєвичах, Національний літературно-меморіальний музей Івана Франка у Львові, а також музеї в Криворівні, Лолині, Калуші та Києві.

Ім'ям Івана Франка названо Національний академічний драматичний театр у Києві, астероїд 2428 Каменяр, поштові марки, пам'ятні монети, а також океанський лайнер «Іван Франко», що свого часу став одним із символів українського морського флоту.

На честь письменника засновано низку престижних літературних, мистецьких і наукових премій, зокрема премію Національної академії наук України, премію Національної спілки письменників України та Міжнародну премію імені Івана Франка.

Твори Івана Франка й сьогодні залишаються невід'ємною складовою української освіти. До шкільної програми входять казки «Фарбований Лис» і «Лис Микита», оповідання «Грицева шкільна наука», «Малий Мирон», повість «Захар Беркут», новела «Сойчине крило», поема «Мойсей», а також поезії зі збірок «З вершин і низин» та «Зів'яле листя».

15 фактів з життя та творчості Івана Франка

Багатогранна біографія Івана Франка відкриває нам людину, яка жила на кілька десятиліть впереді свого часу. Іван Франко – це не лише автор “Каменярів”, а й реформатор суспільної думки, фемініст, містик, рибалка й трендсетер.

Ці факти про Івана Франка показують його в новому світлі: як людину, яка поєднувала у собі мрії, боротьбу і невтомне прагнення зробити світ кращим.

15 ФАКТІВ з життя та творчості українського генія

1 **6 000+ творів**
За 40 років активного творчого життя написав понад 6 000 творів загальним обсягом понад 100 томів.

2 **100+ томів**
Кожних два дні з-під його пера виходив новий твір. Усього за життя Франка окремими книгами і брошурами було видано понад 220 видань, зокрема, понад 60 збірок.

3 **Новий твір кожні 2 дні**
Неймовірна працездатність і відданість справі слова.

4 **~100 псевдонімів**
У творчій діяльності використовував близько сотні псевдонімів і криптонімів: Джеджалик, Руслан, Невідомий, Іван Живий, Не-Теофраст, Один з молодіжи, Non severus, Vivus та багато інших. Найвідоміший – Мирон (у різних варіантах).

5 **14 європейських мов**
Мав феноменальну пам'ять – знав 14 європейських мов, міг майже дослівно повторити годинну лекцію вчителя; знав напам'ять увесь «Кобзар»; перекладав з давньої вавилонської, давньоарабської, давньогрецької та східних мов.

11 **Любов до вишиванки**
Франко носив вишиванку і в будні, і на свята, поєднуючи її з європейським костюмом-триюмом. Так він став зачинателем нової моди серед української інтелігенції.

12 **Популяризатор назви «українці»**
Ініціював ширше вживання назви «українці» замість «русини». Писав: «Ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицями, не буковинськими, а українцями без соціальних кордонів...» (1905).

13 **Перший професійний український політик**
Був першим головою першої української політичної партії – «Русько-української радикальної партії». Підтримував жіночий рух, сприяв виданню альманаху «Перший вінок» (Наталія Кобринська та Олена Пчілка).

14 **Інтерес до індійської культури**
Вивчав індійську літературу, філософські твори, тексти. Сам казав: «Жаль, що я не орієнталіст». Серед його перекладів – бібліяна «Книга Буття» – найточніший переклад українською.

15 **Номінація на Нобелівську премію**
Єдиний український письменник, який номінувався на здобуття Нобелівської премії з літератури, але передчасна смерть завадила цій історичній події.

6 **12 000 книг**
Ще гімназистом почав комплектувати власну бібліотеку, яка налічувала майже 500 книжок. Уся його бібліотека налічує 12 тисяч примірників.

7 **Доктор філософії**
Навчався у Львівському університеті та Чернівцях, згодом захистив дисертацію у Віденському університеті (Австрія), здобувши науковий ступінь доктора філософії.

8 **Перше кохання**
Його юне кохання – Ольга Рошкевич, донька священика. Стосунки зірвалися через арешт Франка за участь у таємній соціалістичній організації.

9 **Випробування ув'язненням**
Після другого арешту 1880 року Франко ледь не помер з голоду. Три дні жив на 3 центи, знайдені на березі Пруту. Від голоду його врятував старий служитель готелю.

10 **Щасливий шлюб**
У 1886 році одружився з Ольгою Хоружинською – високоосвіченою жінкою, яка знала кілька мов. Подружжя виховало чотирьох дітей: Андрія, Тараса, Петра і Анну.

Іван Франко
ІВАН ФРАНКО
ПИСЬМЕННИК, МИСЛИТЕЛЬ, НАУКОВЕЦЬ,
ПЕРЕКЛАДАЧ, ГРОМАДСЬКИЙ І
ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ

“Життя показує,
що тільки той здобуває
щось, хто іде до мети,
не рахуючи ні часу,
ні перешкод.
Іван Франко

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ІВАНА ФРАНКА

1856 27 серпня народився у с. Нагуєвичі (тепер Львівська область) у родині коваля.	1864 Почав здобувати ґрунтовну освіту попри скрітство (батько помер, коли Франкові було 9 років, мати – коли йому було 16).	1875–1876 Навчання у Львівському університеті. Участь у громадському та літературному житті.	1880 Арешт і ув'язнення за діяльність у соціалістичній організації.	1886 Одруження з Ольгою Хоружинською. Початок сімейного життя.	1908–1916 Останнє десятиліття життя – важка хвороба, але Франко продовжує працювати до останніх днів.	1916 28 травня 1916 року помер у Львові та похований на Личаківському кладовищі.
--	---	--	---	--	---	--

«Я син народу, що вгору йде, хоч і спітканий...»

Іван Франко

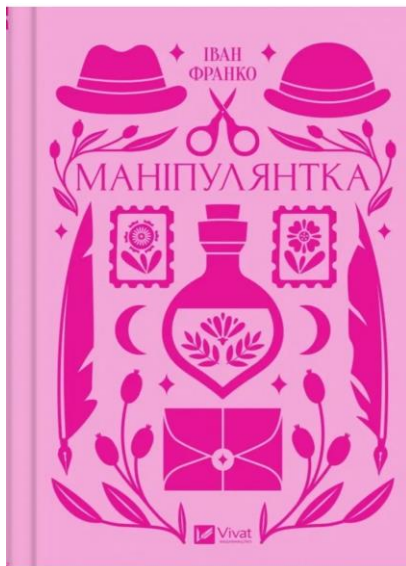

Найвідоміші твори Івана Франка

Франко, І. (2022). *Захар Беркут*. Апріорі/

«Захар Беркут» - один із найбільш відомих творів Івана Франка. Повість історична, вона розповідає про події 1241 року та про визвольну боротьбу тухольців проти монголо-татарських загарбників.

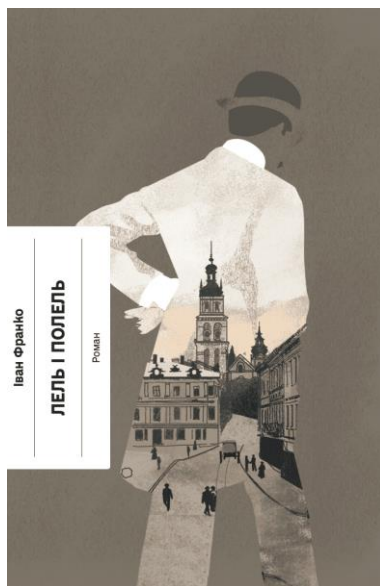
Франко, І. (2024). *Маніпулянтка*. Vivat.

«Жіночі» тексти чоловіка... Це взагалі можливо? Несподіваний і нехрестоматійний Франко переконливо доводить, що так. Сексуальне рабство, проституція і торгівля людьми, війна і посттравматичний синдром, теорія і практика брехні й техніка пікапу, криза традиційного подружжя і патріархальної моралі, кримінальні злочини і слідство, мобінг і суїцид – усе це круто змішано в міцному коктейлі його «профеміністичної» прози й драматургії. Та головне – усі ці твори об'єднують тема жіночої емансипації і наскрізний образ сильної, пристрасної, харизматичної жінки, котра змагається за власне щастя, свободу і незалежність. Навіть ціною життя.

Франко, І. (2021). *Перехресні стежки*. Богдан.

«Перехресні стежки» – один з найкращих творів І. Франка, який за жанром є соціально-побутовим романом. Напружений сюжет, трагічна розв'язка, ціла галерея яскравих героїв будуть тримати увагу читача до останньої сторінки твору.

Франко, І. (2024). *Лель і Полель*. Ще одну сторінку.

Брати Владко і Начко завжди разом – і по картоплю, і у в'язниці, і шукати розбійницький скарб, аби допомагати нужденним. Навіть у дорослому віці кожен з них обирає шлях, що дасть змогу бути підтримкою громаді й кісткою в горлі «сметанки» суспільства, яка так не хоче прощатися із давно скасованим кріпацтвом. Але випробування на цьому шляху брати Калиновичі – адвокат і редактор – мусять подолати самотужки. Це історія про крихкість переконань і силу самосвідомості, огорнута пригодами й атмосферою світського Львова на порозі змін.

Франко, І. (2024). *Борислав сміється*. Кондор.

«Борислав сміється» — це соціально-психологічна повість Івана Франка, у якій ідеться про зародження робітничого та страйкового руху на нафтових промислах Галичини (м. Борислав) у другій половині XIX століття.

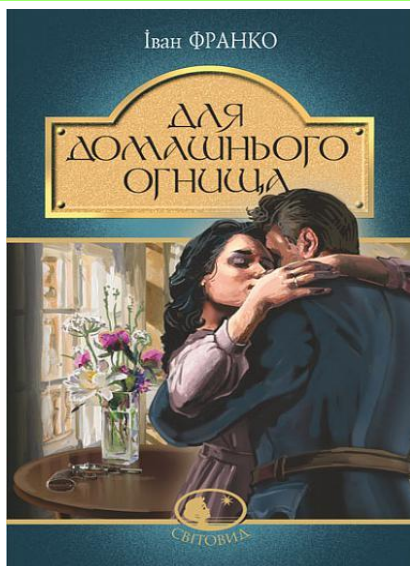
Твір змальовує важке життя та експлуатацію робітників (ріпників). Головний конфлікт розгортається між безправними бідняками та жорстокими підприємцями. Сюжет базується на реальних історичних подіях.

Франко, І. (2021). *Воа констриктор. Великий шум*. Кондор.

Дана збірка містить два відомі твори І. Франка — «Воа констриктор» (редакція від 1878 р.) та «Великий шум», в яких відображено згубне прагнення до золота і влади, початкові форми революційної боротьби робітництва та стихійне пробудження його класової свідомості.

Видання адресоване широкому колу читачів.

Франко, І. (2021). *Для домашнього огнища*. Богдан.

Повість Івана Франка «Для домашнього огнища» вийшла друком у 1920 році у Вінніпезі (Канада). Твір було написано у 1892 році польською мовою, пізніше відредаговано і перекладено І.Франком на українську мову. Автор здійснив кілька спроб надрукувати повість, однак вперше повністю вона була опублікована у 1897 році. В основу повісті лягли реальні події — скандальні судові процеси 1883 і 1892 років у Львові про продаж дівчат до публічних домів. Автору, на думку дослідників, складний соціально-психологічний твір вдалося замаскувати під «розважальне читиво».

Франко, І. (2022). *Украдене щастя*. Фоліо.

Однією з найпопулярніших в українській літературі та найбільш знаковою для багатьох театрів і сьогодні є п'єса Івана Франка «Украдене щастя», в центрі якої три постаті: підстаркуватий селянин, його молода дружина та її коханий – жандарм. Драма Франка переростає у трагедію високої напруги, притчу про те, що на чужому нещасті свого щастя не збудуєш.

Твори Івана Франка можна знайти на багатьох спеціалізованих літературних та наукових сайтах в інтернеті.

Онлайн-бібліотеки для читання

- **Електронна енциклопедія життя та творчості Івана Франка** – проект має на меті дати вичерпну інформацію про Івана Франка. Він має дуже розгалужену ієрархічну структуру, містить прозу, поезію та наукові праці письменника.
- **Електронна бібліотека «Україніка» НБУВ** – у бібліотеці представлені повні тексти творів та академічні видання багатьох українських авторів. У тому числі Івана Франка.
- **УкрЛіб** – бібліотека містить повні тексти шкільної програми та відомі новели автора.
- **Освіта.ua** – пропонує оповідання, повісті та аналіз творів Івана Франка.
- **Букнет** – містить твори для ознайомлення й сучасні електронні видання.
- **Дерево казок** – пропонує казки Івана Яковича Франка.